

„Divizija turėtų tada visai kitonišką paskyrimą, nes ji būtų tada jau aukštesnis organas atskiroms brigadoms vadovauti. Ji turėtų turėti tolesniosios žvalgybos priemones, savo artileriją, tankus, pionierius, priešlėktuvinius pabūklus ir ryšių priemones, kuriuos visada galėtų smūgiui pasirinktoje vietoje lengvai koncentruoti.“

*Mjr. St. Raštikis
„Mūsų žinynas“, 1932 m., Nr. 90*

Divizijos vystymas ir paskirtis

*Plk. Žilvinas Gaubys,
Lietuvos kariuomenės Gynybos štabo
viršininko pavaduotojas operacijoms*

Generolas George'as S. Pattonas sakė, kad *divizija* yra „mažiausias karinis darinys, kuris yra pilnavertis karo orkestras“. „Karo orkestras“ – tai karinė organizacija, kuri, vykdydama sudėtingas šiuolaikinio karo operacijas, geba integruoti mišriąją ginkluotę ir jos derinius ir panaudoti ją savo tikslams pasiekti. Įvairūs XXI amžiaus karo teoretikai teigia, kad divizijos štabo kariai yra pasiekę vadybos išmanymo lygį vadovauti „karo orkestrui“ dėl įvairių turimų kompetencijų, tinkamų tarnauti tokiaame štabe, bei tinkamo paties štabo pasirengimo ir jo vado, kaip „orkestro dirigento“, patirties. *Divizija* – tai junginys, kurį galima panaudoti norimiems aukštesniojo vado tikslams ir apskritai kariuomenės numatytam efektyviam tikslui pasiekti. Bendrojoje NATO doktrinoje sakoma, kad pagrindinis divizijos tikslas – sinchronizuoti giluminio mūšio tikslus norimam efektui pasiekti, taip pat – koordinuoti savo manevrinių vienetų veiksmus bei aprūpinimą artimosios kovos mūšio metu ir užtikrinti divizijos užnugario rajono apsaugą. Doktrinos įvardija *diviziją* kaip taktinio lygmens vienetą, kuriuo gali būti praktikuojamas operaci-

nis menas. Pabrėžtina, kad per pastaruosius du dešimtmečius kovos su terorizmu karuose pagrindinis dėmesys buvo skiriamas bataliono taktinėms grupėms, veikiančioms brigados sudėtyje. Prasidėjus Rusijos ir Ukrainos karui, pasikeitė požiūris į bataliono taktinių grupių gebėjimus – vėl grįžtama prie istorinės divizijos lygmens vienetų struktūros, nes tik tokio lygmens junginys turi tinkamų kompetencijų bei patirties štabų „karo orkestro“ muzikos tonams išgauti. Visgi nereikėtų tikėtis, kad divizija visada pajėgi suvaldyti visas jos kompetencijai priskirtas iškylančias mūšio lauko dilemas, nes jos veiksmai gali būti ribojami mūšio atsakomybės rajono erdvės, turimų ginklų ir taktinių vienetų galimybių.

Šiame straipsnyje pateiktuose pasiūlymuose kalbėsime apie lankstesnę artimosios kovos struktūrą, daugiau dėmesio skirsime divizijos giluminės kovos (sukuriant aukščiausio lygmens taktinius efektus mūšio lauke) galimybėms aptarti. Pateiktus pasiūlymus galima įgyvendinti dabartinio lygmens skiriamais asignavimais ir jau patvirtintomis pajėgumų vystymo programomis. Argumentai grindžiami siekiant įvykdyti du uždavinius: pirma, kaip numatyta Valstybės gynybos tarybos š. m. gegužės mėnesio sprendimuose, – iki 2030 metų išvystyti bazinės divizijos struktūros pajėgumus ir, antra, susitelkti į ilgalaikės strategijos tikslus, t. y. išvystyti pajėgas, galinčias kovoti didelio intensyvumo karuose.

Per pastaruosius 100 metų labai pasikeitė divizijos vadovavimo ir valdymo lygmens lūkesčiai. To meto karinio mąstymo minties skleidėjai ne visada tvirtai deklaravo, kad divizija yra operacinio meno visuma („visas orkestras“). Pvz., Pirmojo pasaulinio karo metu visas dėmesys buvo skiriamas divizijos lygiui, kaip žemiausio lygmens taktinei formuotei, kuri buvo pajėgi užtikrinti veiksmingumą ir savo padalinių efektyvumą mūšio lauke, o Antrojo pasaulinio karo metu divizijos štabas paprastai planuodavo tik ribotus taktinius veiksmus ir turėjo ribotą 12–24 valandų planavimo perspektyvą. Dabartinis divizijos lygmens vienetas gali planuoti daug sudėtingesnes operacijas, apimančias 120 valandų ir ilgesnę taktinio planavimo perspektyvą, – tai priklauso nuo mūšio lauko dinamikos ir sprendžiamų operacinių dilemų. Šiuolaikinėje divizijoje

yra daug sudėtingos technikos, įvairių priemonių ir didelis personalo skaičius. Vadinasi, reikia daugiau laiko operacijai pasiruošti bei sukaupti reikalingų resursų, siekiant sukurti norimą efektą ir įgyvendinti tikslus mūšio lauke.

Svarbus aspektas, kurį reikia paminėti, yra tai, kaip maksimaliai padidinti divizijos lygmens vieneto sėkmę kare. Šiuolaikinės karybos identifikuotos ir išmoktos pamokos parodė, kad sėkmė mūšio lauke labiau tikėtina delegavus daugiau įgaliojimų pavaldiniams, taip suteikiant lankstumo vykdomam planui, – tai padidina operacijos dinamiką ir tempą kovojant ant žemės. Analizuojant Antrojo pasaulinio ir Pirmojo Persijos karų kovų patirtis, darytina išvada, kad brigados įprastai naudojo tik trečdalį savo kovinės galios. Į pėstininkų brigadų struktūrą buvo integruojamos suformuotos batalionų kovinės grupės, kurios nebuvo tinkamai išnaudojamos, vykdant suplanuotus veiksmus. Darytina išvada, kad brigados padaliniai gali būti mažesni, turėti mažesnę ginkluotę ir technikos kiekį ir kartu būti ženkliai efektyvesni, jeigu brigada yra divizijos struktūros dalis, vadovaujama ir valdoma aukštesniojo štabo. Brigada, veikdama savarankiškai, gali būti efektyvi, bet šiuo atveju visos brigados pastangos bus sutelktos tik į artimąjį mūšį, o giluminio mūšio dėl ribotų resursų savarankiškai vykdyti brigada jau nebegalės. Divizijos lygmens štabo paskirtis – užtikrinti ir išlaikyti didelį mūšio tempą – tai įgyvendinama nustatčius aiškius aukštesniojo štabo prioritetus, paskirsčius resursus ir suteikus savalaikę paramą.

Šiuolaikinės pėstininkų brigados gali suformuoti tris pajėgias bataliono taktines kovines grupes, tačiau joms gali trūkti specialiųjų žvalgybinių išteklių, kad operacijos rajone būtų laiku surastas priešininkas, – tai yra divizijos lygmens sprendimų priėmėjų atsakomybė. Kalbant apie mūsų pėstininkų brigadas, galima teigti, kad dabar joms trūksta apsaugos ir ugnies galios, todėl jos ribotai gali taikyti doktrininį *find / fix / strike / exploit* modelį. Standartinė brigada, ginkluota „Boxer“ tipo pėstininkų kovos mašinomis, dėl savo mobilumo ir gebėjimo pažangiomis techninėmis priemonėmis surasti priešą, siekdama užsitikrinti saugų atstumą, turėtų sudaryti sąlygas divizijos manevrams, tačiau gali kilti rizika, kad

ji negalės užsitikrinti pranašumo prieš potencialų priešininką dėl apsaugos ir ugnies galios trūkumo. Sprendžiant brigadų apsaugos ir ugnies galios dilemas, yra poreikis diskutuoti apie vadinamosios „šventos trejybės“ divizijos struktūrą – šiuolaikinių tankų, artilerinių sistemų ir kovinės inžinerijos pajėgumų pilnavertį vystymą. Taip būtų kompensuojamas brigadų apsaugos ir ugnies trūkumas, bet atsirastų didesnis poreikis koordinuoti bendrus veiksmus su kaimyninėmis brigadomis ir divizijos štabu, o tam gali prireikti aukštesniojo štabo kompetencijų (galbūt – ir štabo personalo skaičiaus didinimo). Vadinasi, tokioms operacijoms pasirengti reikės daugiau laiko, bus sudėtingiau jas vykdyti, kartu tai gali mažinti veiklos efektyvumo tikimybę ir didinti operacinių rizikų skaičių.

Pagrindinė divizijos paskirtis yra giluminio ir artimojo mūšio uždavinių sprendimas. Giluminis mūšis – tai prevencinis atsakas į priešų agresiją. Siekiant efektyvaus prevencinio atsako, reikia gebėti skubiai perdislokuoti divizijos manevrinius vienetus į būsimą operacijos rajoną, greitai ir efektyviai užimti gynybines pozicijas. Svarbu primesti savo valią priešininkui ir išlaikyti iniciatyvą bei būti pasirėngus išnaudoti kovinės paramos ginklų sistemas reikalingam efektui pasiekti, neleidžiant priešui perimti iniciatyvos ir užimti mūsų atžvilgiu jiems palankios teritorijos. Tikslui pasiekti reikia, kad divizija efektyviai panaudotų tolimojo nuotolio ginklų sistemas, kurios sumažintų priešų kovinius pajėgumus, esančius dideliais atstumais, bei priverstų jį veikti kuo sunkesniais sąlygomis ir neleistų dominuoti mums nepalankioje teritorijoje. Ukraina puikiai išnaudojo giluminio mūšio metodus – tai buvo labai veiksminga taktika stabdant Rusijos puolimą ir ginant Kijivo miestą pirmosiomis karo dienomis.

Deja, bet pirmenybės teikimas pirmajai kovai – giluminiam mūšiui – neužtikrina, kad mums nereikės kovoti antrajame (artimosios kovos) mūšyje. Dažniausiai artimos kovos mūšis – tai prarastos teritorijos susigrąžinimas. Siekiant susigrąžinti prarastas teritorijas ir iniciatyvą, reikalinga atlikti manevrą, kuris leistų užsitikrinti pranašesnes pozicijas prieš atžvilgiu. Manevruojant divizijos vienetais mūšio lauke reikės priartėti prie priešų ir jį nugalėti. Tokio tipo kovos reikalauja didelių techninių ir materialinių išteklių – jos

yra žiaurios, sunkios, reikalauja kruopštaus planavimo ir vykdymo įgūdžių bei neprikaištingų personalo kompetencijų.

Minėtina, kad pirmaisiais Rusijos ir Ukrainos karo mėnesiais Ukrainos ginkluotosios pajėgos buvo puikiai pasirengusios kovoti giluminį ir artimosios kovos mūšį. Ukrainos ginkluotųjų pajėgų vadovybė buvo gerai informuota apie Rusijos kariuomenės planus, prieš jai pradėdant invaziją, todėl pakankamai efektyviai atliko padalinių perdislokavimą į iš anksto numatytas pozicijas. Motorizuotųjų pėstininkų brigados galėjo greitai atlikti ilgojo nuotolio žygius ir užimti pranašesnes pozicijas prieš priartėjimo kryptimis. Ukrainiečių kariai, puikiai išnaudodami „kūjo ir priekalo“ taktiką bei savo teritorijos privalumus, greitai užsitikrino iniciatyvą mūšio lauke. Kai priešakinis dalinys užima pozicinę gynybą ir stabdo prieš judėjimo kolonas, sukurdamas kietą gynybinę liniją, kiti vienetai atakuoja prieš kolonas iš flangų, puikiai išnaudodami prieštankinius ginklus, artileriją bei minosvaidžius. Manevras leido pasirinkti norimą mūšio lauką, primesti savo valią priešininkui ir efektyviai išnaudoti savo turimus ginklus. Taigi, šis manevras buvo pagrindinis brigadų apsaugos garantas išlaikant padalinius saugiu atstumu nuo prieš. Tokiais taktiniais veiksmais dažniausiai yra stabdomi besiveržiantys prieš priešakiniai daliniai, tačiau prioritetas yra teikiamas kovinio aprūpinimo vienetais, štabams ir kitiems įgalinantiesiems vienetais, esantiems prieš užnugario rajone, naikinti. Laimėjusi pirmąsias taktinio mūšio kovas ir puikiai išnaudojusi savųjų padalinių manevrus, Ukraina privertė Rusijos kariuomenę atsitraukti, persigrupuoti ir pulti daug siauresniu frontu Kijivo link.

Iš naujo svarstydamą ar papildydama Lietuvos kariuomenės integruotą strategiją, dėl pirmiau paminėtų priežasčių mūsų kariuomenė turėtų labai gerai pasirengti kovoti giluminiame ir artimosios kovos mūšyje. Kariuomenės struktūros persvarstymas ir tam tikri pokyčiai reikalingi tam, kad būtų galima lengviau adaptuotis prie galimų ateities konfliktų tipų. Vertinant istorinių konfliktų pamokas, rekomenduojama turimais resursais sukurti lanksčią divizijos struktūrą, kurios dėka būtų gebama greitai prisitaikyti prie grėsmių ir paveikti priešą iš ilgų atstumų bei kovoti artimojoje kovoje,

apsaugant savo užnugario rajoną.

Dabartinė ekonominė situacija mums yra palanki ir leidžia tikėtis vidutinio laikotarpio perspektyvoje išvystyti divizijos lygmens manevro, kovinės paramos ir aprūpinimo vienetus. Tikintis maksimaliai efektyviai pasiekti užsibrėžtus tikslus, rekomenduojama modeliuojant grėsmes sudaryti ateities kariuomenės struktūrą ir sistemingai vystyti pajėgumus patvirtintiems tikslams pasiekti, užkardant galimas ateities grėsmes. Numatomą kariuomenės struktūros pagrindą sudarytų divizijos vienetas, susidedantis iš trijų brigadų: 2-ą vidutinių pėstininkų brigadų (turinčių ratinių pėstininkų kovos mašinų, kurių dėka gebama sąveikauti su tankų vienetais) ir Lengvosios pėstininkų brigados. Tokią divizijos struktūrą būtų galima greitai pritaikyti visų tipų grėsmėms užkardyti, dideliems atstumams įveikti, veikti įvairaus tipo vietovėse, nepriklausomai nuo metų laiko, bei efektyviai vykdyti uždavinius mūsų lauke.

Visgi kyla esminis klausimas: kas užtikrintų numatytos struktūros efektyvumą? Trys svarbūs elementai, kurie galėtų užtikrinti projekto įgyvendinimą iki 2030 m., yra šie:

1. Naujos pėstininkų kovos platformos (PKM), artilerinių sistemų ir inžinerinių pajėgumų įsigijimas bei tinkamas jų įsisavinimas. Tankų vieneto (ne mažesnio kaip bataliono dydžio pajėgumo) sukūrimas.

2. Personalo rengimas divizijos lygmens kompetencijoms įgyti, tobulinti ir išlaikyti.

3. Efektyvi aktyviojo ir parengtojo rezervo personalo sistema.

Siūlytini dar trys papildomi reikalavimai, garantuosiantys minėto projekto sėkmę:

1. Įsigyti žvalgybinę ratinę PKM platformą, kuria gebama suteikti tiesioginę paramą divizijos lygmens vienetais.

2. Įsigyti reaktyvinę salvinę ugnies sistemą.

3. Padidinti artilerijos sistemų skaičių – tai leistų užtikrinti paramą divizijos vienetais bent dviem suplanuotomis pagrindinių operacijų kryptimis.

Papildomų pastangų reikia skirti kariuomenės personalo rezervo dalinių komplektavimo pajėgumams sutvarkyti. Pirmiausia rei-

čia užtikrinti, kad bent vieną pėstininkų brigadą būtų galima sukomplektuoti ir panaudoti, nepasitelkiant kariuomenės personalo rezervo pajėgumų, taip užsitikrinant nenutrūkstamus tarptautinius įsipareigojimus bei efektyvų greitojo reagavimo dalinių įsitraukimą į galimas kovas. Kariuomenės personalo rezervas galėtų atlikti dvi pagrindines funkcijas. Viena iš jų – užpildyti brigadų personalo trūkumą, komplektuojant divizijos vienetus. Antroji paskirtis – užtikrinti personalo nuostolių atstatymą bei gebėti suformuoti (sukomplektuoti ir užpildyti) visiškai naujus vienetus, reaguojant į grėsmes.

Baltijos regiono saugumo situacija kardinaliai pasikeitė po įvykdytos Rusijos agresijos prieš Ukrainą. Turėtume ir toliau modernizuoti kariuomenę, vadovaudamiesi jau patvirtintais pajėgumų vystymo planais, išlaikydami vystymo nuoseklumą ir pastovumą. Vadinasi, privalėsime išmokti su PKM „Vilkas“ ir šiuolaikiniais tankais sąveikauti mūšio lauke, prisitaikydami prie mūsų geografinių ypatumų įvairiais metų laikais. Blogiausia, ką dabar galėtume padaryti, tai be aiškios priežasties pradėti keisti vystymo planus ir rinktis kitą kelią. Toks pajėgumų vystymo posūkis mums kainuotų dar papildomus 4–5 metus nežinomybės, o pasirengimas ateities iššūkių užkardymui būtų beveik nepasiekiamas iki užsibrėžtų 2030 metų. Turime padaryti viską, kad numatyta kariuomenės struktūra vystytųsi sinchronizuotai ir pagal patvirtintus planus. Tai turėtų būti laipsniška raida su tarpiniais rezultatų įvertinimais, o pokyčiai būtų valdomi nesukeliant didelės rizikos dabartinei pajėgumų vystymo programai.

Vertinant dabartines grėsmes yra keturi svarbūs aspektai, kuriuos reikia paminėti kalbant apie kariuomenės vaidmenį jos struktūros atnaujinimo kontekste. Pirma, Rusija išlieka pagrindine agresore, tačiau kiti potencialių grėsmių keliantys pasaulio veikėjai, ypač Kinija, gali didinti realų pavojų ateityje. Šiandien turime būti pasirengę savarankiškai, greitai ir pagal įvairius scenarijus reaguoti į grėsmes, pasitelkdami Baltijos regiono ir NATO sąjungininkus. Vadinasi, mūsų ginkluotosios pajėgos turi būti lanksčios ir gebančios prisitaikyti prie saugumo aplinkos iššūkių, turėti įvairių reagavimo į grėsmes instrumentų, pvz., vienas iš jų – aukštos parengties struktūra. Antra, mes esame sausumos pajėgų kariuomenė, vadina-

si, sausumos pajėgų pasirengimas ekspedicinėms operacijoms privalomas, vykdant mūsų tarptautinius išsipareigojimus trumpuoju laikotarpiu. Plėtojant pajėgumus reikalinga suderinti ekspedicinės ir konvencinės ginkluotės vystymą – pajėgumai turi būti subalansuoti dėl perdislokavimo galimybių (su reikalinga kovine galia), vykdant savo šalies gynybos planus. Trečia, esminis numatytos kariuomenės struktūros modernizavimo strategijos komponentas yra jos pertvarkymas ir pritaikymas, kad būtų galima kovoti ir laimėti giluminį mūšį. Visgi tai nepanaikintų galimo artimosios kovos mūšio poreikio – jei nesugebėsime efektyviai kovoti ir laimėti pirmojo (giluminės kovos) mūšio, greičiausiai pralaimėsime ir antrąjį (artimosios kovos) mūšį. Šis teiginys dar labiau pagrindžia ilgojo nuotolio artilerijos sistemų, kurių reikia kovos platformų manevrui užtikrinti, išsigijimo bei reikalingų žvalgybinių pajėgumų vystymo poreikį. Tai yra prioritetas, atitinkantis Lietuvos kariuomenės integruotos veiklos plėtros koncepciją ir patvirtintą operacinę doktriną. Ketvirta, pagrindinis numatytos kariuomenės strategijos ramstis yra pripažinimas, kad technologijos gali būti pajėgų „daugiklis“. Tai gali suteikti mums pranašumą kovoje ir leisti padaryti priešui daugiau žalos turint mažiau pajėgų.

Kariuomenės personalo skaičių riboja ekonominiai ir demografiniai veiksniai, bet labai svarbu yra išlaikyti kritinį kariuomenės personalo skaičių. Mūsų vykdomos vystomų pajėgumų modernizavimo iniciatyvos yra svarbios, bet svarbiausios programos yra tos, kuriomis siekiama skatinti įvairių sistemų skaitmeninimą, įskaitant naują vadovavimo ir valdymo (V2) architektūrą, elektromagnetinės kovos (EW), dirbtinio intelekto (AI) ir kitas programas. Mūsų kariuomenė turi diegti pažangias technologijas. Visgi kartu pavojinga būti visiškai priklausomiems nuo technologijų, kol jos nėra pakankamai ištestuotos, išbandytos ir monopolizuotos. Taigi, ištestuotų senųjų / naujųjų pajėgumų poreikis išlieka, siekiant sumažinti atsirandančių naujųjų pajėgumų keliamą riziką. Ukrainos konfliktas parodė, kad daugelis esamų (jau išbandytų) technologijų ir ginklų platformų tebėra labai efektyvios, todėl turėtume jas pasitelkti, rengdamiesi kovoti su potencialiu agresoriumi.